

Федір Загура, кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
завідувач кафедри атлетичних видів спорту
Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ РІВЕНЬ

У статті висвітлено сутність та особливості нормативно-правового забезпечення професійної діяльності викладачів фізичного виховання у закладах вищої освіти на інституційному рівні. Виконано аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження. Представлено результати контент-аналізу нормативних документів закладів вищої освіти, що відображають специфіку наукової, навчальної, організаційної, міжнародної роботи науково-педагогічних працівників. З'ясовано, що нормативні документи сучасних університетів висвітлюють загальні вимоги, правила та процедури реалізації професійної діяльності науково-педагогічних працівників, проте не враховують, або враховують частково специфіку професійної діяльності викладачів фізичного виховання. Запропоновано перспективи подальших наукових розвідок.

Ключові слова: науково-педагогічний працівник; університет; заклад вищої освіти; напрями професійної діяльності; викладач фізичного виховання.

Лім. 22.

Fedir Zahura, Ph.D. (Physical Training and Sports),
Head of the Athletic Sports Department
Ivan Boberskiy Lviv State University of Physical Culture

REGULATORY AND LEGAL SUPPORT OF PHYSICAL TRAINING TEACHERS' PROFESSIONAL ACTIVITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: INSTITUTIONAL LEVEL

The article highlights the essence and peculiarities of regulatory and legal support for the professional activity of physical training teachers in institutions of higher education at the institutional level. The results of analysis of scientific and pedagogical literature have been presented. It is stated that it highlights the experience of foreign universities, the professional activity of teachers working in branch institutions of higher education of Ukraine, the content of professional activity and the technology of professional development of modern university teachers, various aspects of professional activity, etc., however, the issue of regulatory and legal support of professional activities of scientific and pedagogical employees, in particular at the institutional level is not highlighted. Top 10 universities of Ukraine according to the consolidated rating and their regulatory documents are the subject of research. It is stated that these normative documents not only present the main types of activity of a teacher at a higher education institution, but also reflect the need for their professional development, as well as the efforts of modern classical and technical universities to be competitive in the market of educational services, their focus on achieving high indicators, according to which the activity of institutions of higher education in various national and international rankings is evaluated. The results of the content analysis of regulatory documents of higher education institutions reflecting the specifics of the scientific, educational, organizational, and international work of scientific and pedagogical employees are presented. It was found that the normative documents of modern universities highlight the general requirements, rules, and procedures for the professional activity of scientific and pedagogical employees, but do not consider, or partially take into account, the specifics of the professional activity of physical training teachers. Prospects for further scientific research are offered.

Keywords: scientific and pedagogical employee; university; institution of higher education; areas of professional activity; teacher of physical education.

Постановка проблеми. На початку ХХІ ст. особлива увагу теоретиків та практиків прикута до проблеми початкової професійної підготовки, професійної діяльності та професійного розвитку педагогів, основне завдання яких полягає у підготовці сучасної молоді до повноцінного функціонування у суспільстві.

Швидкий темп розвитку знань зумовлює необхідність у їх оновленні на постійній основі. Відтак проблема професійної діяльності та професійного розвитку, які нерозривно пов'язані, не втрачає своєї

актуальності. Важлива роль відводиться вищій освіті, в умовах якої здійснюється підготовка фахівців для різних сфер життєдіяльності суспільства. Про це йдеться у Законі України "Про вищу освіту", де серед основних завдань у статті 26, пункті 3 визначено "участь закладів вищої освіти у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу" [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу науково-педагогічної літератури свідчать, що досліджуються різноманітні аспекти

професійного діяльності та професійного розвитку педагогів вищої школи у вітчизняному і міжнародному освітньому просторі. Зокрема, студіюється досвід зарубіжних університетів: США – Н. Муқан [13], Польщі – О. Вознюк [5] тощо та України – О. Бульвінська та М. Бульвінський [3]. Г. Кравченко аналізує професійну діяльність педагогів, що працюють у галузевих закладах вищої освіти України [10]. Предметом наукового пошуку вчених стали зміст професійної діяльності та технології професійного розвитку викладачів сучасних університетів – С. Бабушко [1], різноманітні аспекти професійної діяльності – А. Коломієць, Н. Лазаренко, Є. Громов [9], Т. Борова [2], О. Яворська [22] тощо. Проте недостатньо дослідженим залишається питання нормативно-правового забезпечення професійної діяльності науково-педагогічних працівників, зокрема на інституційному рівні.

Мета статті полягає у висвітленні результатів дослідження нормативно-правового поля, в якому реалізується професійна діяльність викладачів закладів вищої освіти, зокрема на інституційному рівні. Для досягнення визначеної мети, необхідно реалізувати конкретні завдання:

1) виконати аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження;

2) проаналізувати нормативні документи провідних закладів вищої освіти, які регламентують реалізацію професійної діяльності викладачів багатогалузевих університетів.

Результати дослідження. У сфері вищої освіти України функціонує значна кількість університетів, що за характером власної діяльності належать до когорти галузевих, або багатогалузевих закладів вищої освіти. Варто зауважити, що у фокусі нашої дослідницької уваги є багатогалузеві заклади вищої освіти, до яких (відповідно до Закону України “Про вищу освіту” (2014)) належать класичні та технічні університети. Відомо, що заклади вищої освіти організовують власну діяльність на основі принципів автономії і самоврядування, що уможливило самостійне визначення видів діяльності науково-педагогічних працівників у кожній інституції.

З метою аналізу діяльності викладачів фізичного виховання класичних та технічних університетів ми обрали 10 закладів вищої освіти, які упродовж останніх років займають перші позиції у Консолідованому рейтингу закладів вищої освіти України, що укладається інформаційним освітнім ресурсом “Освіта.іа” на основі використання національних рейтингів “Топ-200 Україна” [21], “Scopus”, “Бал ЗНО на контракт” тощо.

Так, у 2021 р. до найкращих закладів вищої освіти належали: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, Харківський націо-

нальний університет імені В.Н. Каразіна, Національний університет “Львівська політехніка”, Сумський державний університет, Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Національний авіаційний університет, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича [7].

У 2022 р. до кращих закладів вищої освіти України зараховано Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, Львівський національний університет імені Івана Франка, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Національний університет “Львівська політехніка”, Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, Національний університет “Києво-Могилянська академія”, Одеський національний університет імені І.І. Мечнікова, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Харківський національний медичний університет [9].

З’ясовано, що заклади вищої освіти України послугують Положеннями про підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, розроблені ними відповідно до нормативно-правової бази системи вищої освіти, прийняті рішенням вчених рад та введені у дію на основі наказу ректора.

Також заклади вищої освіти використовують у своїй діяльності положення про рейтингування науково-педагогічних працівників та оцінювання їхньої діяльності. Зокрема, Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” передбачає виконання викладачами навчально-методичної, науково-інноваційної та організаційно-виховної роботи [15]; у Львівському національному університеті імені Івана Франка – навчальної та навчально-методичної, науково-дослідницької, інноваційної, організаційної та виховної [11]. У Національному університеті “Львівська політехніка” у процесі планування та оцінювання результативності діяльності науково-педагогічних працівників беруть до уваги такі показники, як кадровий потенціал, освітня діяльність, наукова діяльність, міжнародна академічна співпраця, додаткові показники [17]. Сумський державний університет до основних видів діяльності науково-педагогічних працівників відносить навчальну, методичну, наукову, організаційну роботу [19].

Прикметно, що ці нормативні документи не тільки презентують основні види діяльності викладача закладу вищої освіти, але й відображають потребу у їхньому професійному розвитку, а також намагання сучасних класичних і технічних універ-

ситетів бути конкурентними на ринку освітніх послуг, їхню спрямованість на досягнення високих показників, за якими здійснюється оцінювання діяльності закладів вищої освіти у різноманітних національних і міжнародних рейтингах. Підтвердження цієї думки знаходимо у нормативних документах Національного університету “Львівська політехніка”: “метою планування та оцінювання результативності діяльності науково-педагогічних працівників ... є мотивування зростання результативності їхньої діяльності у контексті виконання “Стратегічного плану розвитку Національного університету “Львівська політехніка” до 2025 р.” ... та реалізації “Концепції діяльності Національного університету “Львівська політехніка”, ... зокрема у сферах посилення міжнародної співпраці та інтегрування у міжнародний освітній і науковий простір, підвищення якості освіти та забезпечення інноваційної спрямованості наукових досліджень” [17, 1].

У “Положенні про планування й звітування науково-педагогічних працівників Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна” задекларовано: “Положення визначає основні види і норми часу навчальної, методичної, наукової та організаційної роботи науково-педагогічних працівників для розрахунку навантаження науково-педагогічних працівників, вміщує рекомендації щодо планування всіх видів робіт та їхнього обліку в Індивідуальних планах науково-педагогічних працівників, встановлює процедури звітування науково-педагогічних працівників про результати роботи та оцінювання науково-педагогічних працівників” [20, 2].

Схоже трактування знаходимо у “Положенні про критерії, правила і процедури оцінювання навчально-методичної, наукової та організаційно-адміністративної діяльності науково-педагогічних (педагогічних) працівників НаУКМА”: “метою запровадження в НаУКМА системи оцінювання є підвищення ефективності та результативності професійної діяльності науково-педагогічних (педагогічних) працівників; накопичення статистичної інформації про динаміку розвитку кафедр та факультетів; дотримання принципів прозорості та об’єктивності в оцінюванні діяльності науково-педагогічних (педагогічних) працівників; забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти в НаУКМА” [16, 2].

Зазначається, що навчальна робота передбачає: “а) проведення вступних випробувань для прийому на навчання (екзаменаційних консультацій для вступників до університету, вступних екзаменів); б) забезпечення освітнього процесу підготовки здобувачів: читання лекцій, проведення практичних, семінарських, лабораторних занять; проведення перекзаменаційних консультацій; проведення атестацій (модульних контролів, заліків, тестувань, екзаменів); керівництво і приймання (захист) інди-

відуальних завдань (контрольних робіт, навчальних історій хворіб, курсових робіт (проектів), випускних робіт); керівництво підготовкою докторів філософії, клінічних ординаторів та консультування докторантів; керівництво практичною підготовкою здобувачів; в) підвищення кваліфікації (керівництво та консультування стажуванням, керівництво випускними роботами, проведення їх захисту, проведення випускних екзаменів)” [19, 2].

Підтримуємо позицію дослідників, які, аналізуючи модель педагогічної діяльності викладача фізичного виховання, зазначають: “одним з основних засобів оптимізації навчальної діяльності повинна стати концепція системного узгодження цілей і змісту професійної підготовки, проектування технології навчання на основі діяльнісного підходу. Вихідними даними для розглянутої діяльності є: цілі підготовки фахівця; цілі вивчення дисципліни, теми; результати аналізу й діагностики стану навчального процесу; технічні й дидактичні шляхи, методи; психофізіологічна характеристика курсантів; базові знання курсантів; розроблений зміст навчального матеріалу (тексти, плани, конспекти лекцій, методичні розробки щодо проведення занять, практикум із методичної підготовки)” [12, 212].

Відповідно до “Положення про планування і облік основних видів роботи науково-педагогічних працівників НТУ “ХПІ”, “основними завданнями методичної роботи є: підвищення методичної майстерності науково-педагогічних працівників; удосконалення організації та забезпечення навчально-виховного процесу; удосконалення методики, підвищення ефективності та якості проведення всіх видів навчальних занять тощо” [14, 9–10].

Наукова робота передбачає публікацію монографій, статей у журналах, що індексуються в наукометричних базах даних Scopus та Web of Science, у періодиці, що належить до переліку фахових видань України; виконання різноманітних науково-дослідних тем, отримання охоронних документів на об’єкти інтелектуальної власності, керування дисертаційними дослідженнями та науковою роботою здобувачів освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти; рецензування наукових праць тощо [14; 15; 19].

Щодо специфіки роботи викладачів фізичного виховання, погоджуємося з С. Глазуновим, що “поява нового спортивного обладнання, тренажерів, запровадження прогресивних форм, методів, методик, технологій фізичного удосконалення дозволяє підвищувати ефективність навчальних занять з фізичного виховання. Запровадження досягнень науки та сучасних технологій для створення власного інноваційного продукту в освітньому процесі потребує від викладача оволодіння навичками дослідницької роботи. У процесі виконання заходів наукової діяльності викладачі мають можливість досліджу-

вати проблеми навчального процесу із позицій наукового підходу” [6, 10].

Заклади вищої освіти передбачають активну участь науково-педагогічних працівників у різних видах організаційної роботи (профорієнтаційні та маркетингові заходи; зимові та літні школи тощо) та міжнародної академічної співпраці (подання заявок на участь у колективних міжнародних та національних освітніх грантах і проектах; індивідуальних стипендійних програмах; реалізація програм академічної мобільності на національному та міжнародному рівні) [14; 16; 17; 19; 20].

Результати аналізу нормативних документів закладів вищої освіти України дають змогу констатувати, що всі вони окреслюють загальні вимоги, норми часу для планування, обліку та оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників. Проте у контексті нашого дослідження, є цікавим досвід Національного університету біоресурсів і природокористування України, який виокремлює специфіку діяльності власне викладачів фізичного виховання.

Так, у “Положенні про планування та облік роботи науково-педагогічних працівників НУБіП України” зазначено, що для планування, обліку та оцінювання діяльності викладачів фізичного виховання, окрім перелічених вище видів робіт, враховуються такі, що є специфічними для їхньої професії. Зокрема, це “підготовка, організація, інформаційний супровід спортивно-масових заходів (розробка положень, календарного плану, сценарію, протоколів змагань, грамот, підготовка інформації до сайту ..., підготовка спортивних споруд і місць проведення змагань); суддівство спортивних змагань ...; організація спортивно-масової роботи, підготовка команд до участі у Спартакіаді студентів ...; проведення навчально-тренувальних занять зі збірними командами, командами університету, спортивних секцій з різних видів спорту ...; забезпечення участі збірної команди, спортсменів секції у спортивних змаганнях ...; для командних видів спорту – завоювання збірною командою призового місця на офіційних спортивних змаганнях ...; для індивідуальних видів спорту та участь спортсменів у змаганнях в складі збірних команд Києва, України – завоювання спортсменом секції призового місця на офіційних змаганнях (включених до календарних планів змагань Мінмолодьспорту України, МОН України, міста Києва, областей) ...; присвоєння спортивного звання спортсмену або НПП ...; підвищення професійної майстерності НПП на семінарах, конференціях, курсах підвищення кваліфікації тренерів, суддів, інших спортивних фахівців, які проводяться державними організаціями, всеукраїнськими організаціями (федераціями, асоціаціями тощо); керівництво й оцінювання фізичної підготовленості студентів згідно з державними тестами ...” [18, 46–49].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отож, на основі опрацювання нормативних документів провідних багатогалузевих закладів вищої освіти України висновуємо, що у їхній практиці переважають розробка та використання нормативних документів, які висвітлюють загальні вимоги, правила і процедури реалізації професійної діяльності науково-педагогічних працівників, проте не враховують, або враховують частково специфіку професійної діяльності викладачів фізичного виховання.

До перспектив подальших наукових розвідок належить студіювання досвіду багатогалузевих університетів, нормативна база яких передбачає удосконалення педагогічної майстерності викладачів фізичного виховання з урахуванням вимог до їхньої професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабушко С.Р. (2013). Генеза форм професійного розвитку. *Гуманітарний вісник ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди”*. 2013. Вип. 31, додаток 1; Т. VIII (50): Тематичний випуск “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. С. 41–51.
2. Борова Т.П. Роль коучингу в системі адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників. *Новий Колегіум*. 2011. Вип. 3. С. 27–32.
3. Бульвінська О., Бульвінський М. Види і форми безперервного професійного розвитку науково-педагогічних працівників (за результатами опитування). *Освітнологічний дискурс*: електронне наукове фахове видання. 2018. № 3–4 (22–23). С. 95–106. URL: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/550/0>.
4. Верховна рада України. Закон України “Про вищу освіту”. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
5. Вознюк О.В. Професійний розвиток педагога у Польщі та провідних країнах світу. *Українська полоністика*. 2012. Вип. 9. С. 138–146.
6. Глазунов С.І. Шляхи вдосконалення методичної компетентності викладачів фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. Вип. 4. С. 8–12.
7. Інформаційний освітній ресурс “Освіта.ua”. Консолідований рейтинг вишів України 2021 року. 2021. URL: <https://osvita.ua/vnz/rating/82821/>
8. Інформаційний освітній ресурс “Освіта.ua”. Консолідований рейтинг вишів України 2022 року. 2022. URL: <https://osvita.ua/vnz/rating/51741/працівників> (за результатами опитування).
9. Коломієць А.М., Лазаренко Н.І., Громов С.В. Концептуальні засади розвитку наукової діяльності педагогічного університету на сучасному етапі розвитку суспільства. *Освітній простір України*. 2017. Вип. 9. С. 74–90.
10. Кравченко Г.Ю. Управління розвитком професійної компетентності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2018. Вип. 21, Т. 1. С. 192–195.

11. Львівський національний університет імені Івана Франка. Наказ ректора № 0-60 від 16.05.2017 р. “Про затвердження Положення про оцінювання роботи та визначення рейтингів наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників”. 2017. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/05/reg_rating.pdf.

12. Маракушин А.І., Коновалов В.В., Юр'єв С.О. Модель педагогічної діяльності викладача фізичної підготовки. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. Вип. 3. С. 210–216.

13. Муқан Н. Професійний розвиток науково-педагогічних працівників університетів: досвід США. *Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, проблеми, перспективи*. 2013. С. 380–386.

14. Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”. Наказ ректора № 614 ОД від 28.12.2019 р. “Про затвердження Положення про планування і обліку основних видів роботи науково-педагогічних працівників НТУ “ХПІ”. 2019. URL: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/vr/wp-content/uploads/sites/27/2020/02/Polozhennya-pro-planuvannya-roboti-NNP-ZVEDENE-8.pdf>.

15. Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”. Наказ ректора № НОН/315 від 30.12.2021 р. “Про затвердження Положення про рейтингування науково-педагогічних працівників КПІ ім. Ігоря Сікорського та норм бального оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників”. 2021. URL: https://document.kpi.ua/files/2021_NOH-315.pdf.

16. Національний університет “Кієво-Могилянська академія”. Наказ ректора № 297 від 06.07.2018 р. “Про затвердження Положення про критерії, правила і процедури оцінювання навчально-методичної, наукової та організаційно-адміністративної діяльності науково-педагогічних (педагогічних) працівників НаУКМА”. 2018. URL: https://www.ukma.edu.ua/index.php/about-us/sogodennya/dokumenty-naukma/doc_view/751-polozhennia-pro-kryterii-pravya-i-protsedury-otsiniuvannya-navchalno-metodychnoi-naukovo-i-ta-orhanizatsiino-administrativnoi-diiialnosti-na-ukovo-pedahohichnykh-pedahohichnykh-pratsivnykiv-natsionalnoho-universytetu-kyievo-mohylianska-akademiia.

17. Національний університет “Львівська політехніка”. Наказ ректора № 119-1-10 від 16.03.2022 р. “Про затвердження Тимчасового положення про порядок планування та оцінювання результативності діяльності науково-педагогічних працівників Національного університету “Львівська політехніка”. 2022. URL: https://lpnu.ua/sites/default/files/2021/pages/17477/timchasove-polozhennya-pro-poryadok-planuvannya-ta-ociniuvannya-rezultativnosti-diyalnosti-naukovo_0.pdf.

18. Національний університет біоресурсів і природокористування України. Рішення Вченої ради НУБіП України (протокол № 7 від 26.02.2020 р.). “Положення про планування та облік роботи науково-педагогічних працівників НУБіП України”. 2020. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u187/polozhennya_pro_oblik_2020.pdf.

19. Сумський державний університет. Наказ ректора № 0375-І від 12.04.2021 р. “Про затвердження Положення про планування та облік роботи науково-педагогічних працівників Сумського державного університету”. 2021. URL: <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=1e824148-2e9c-eb11-9d2b-d4856459ca35&kind=1>.

20. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Наказ ректора № 0202-1/334 від 02.08.2018 р. “Про затвердження Положення про планування й звітування науково-педагогічних працівників Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна”. 2018. URL: https://karazin.ua/storage/documents/247_0D1fUw4SP2JL4L23eUOLozulb.pdf.

21. Центр міжнародних проєктів “Євроосвіта”. Рейтинг університетів України “Топ-200 Україна 2022”. 2022. URL: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=7420>.

22. Яворська О. Охорона прав інтелектуальної власності науково-педагогічних працівників: здобутки, перспективи, проблеми. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2016. Вип. 63. С. 113–119.

REFERENCES

1. Babushko, S.R. (2013). Geneza form profesiinoho rozvytku [The genesis of forms of professional development]. *Humanitarian Bulletin of the “Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda”*. 2013. Issue 31, appendix 1; Volume VIII (50): Thematic issue “Higher education of Ukraine in the context of integration into the European educational space”. pp. 41–51. [in Ukrainian].

2. Borova, T.P. (2011). Rol kouchynhu v systemi adaptivnoho upravlinnia profesiinym rozvytkom naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv [The role of coaching in the system of adaptive management of the professional development of scientific and pedagogical workers]. *New Collegium*. Vol. 3. pp. 27–32. [in Ukrainian].

3. Bulvinska, O. & Bulvynskyi, M. (2018). Vydy i formy bezperervnoho profesiinoho rozvytku naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv (za rezultatamy opyтуvannya) [Types and forms of continuous professional development of scientific and pedagogical workers (according to survey results)]. *Educational discourse*. pp. 95–106. [in Ukrainian].

4. Verkhovna rada Ukrainy. Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu”. 2014. [Verkhovna Rada of Ukraine. Law of Ukraine “On Higher Education”]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

5. Vozniuk, O.V. (2012). Profesiyni rozvytok pedahoha u Polshchi ta providnykh krainakh svitu [Professional development of a teacher in Poland and the leading countries of the world]. *Ukrainian Polonistics*. Vol. 9. pp. 138–146. [in Ukrainian].

6. Hlazonov, S.I. (2013). Shliakhy vdoskonalennia metodychnoi kompetentnosti vykladachiv fizychnoho vykhovannia ta spetsialnoi fizychnoi pidhotovky [Ways of improving the methodological competence of teachers of physical education and special physical training]. *Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*. Vol. 4. pp. 8–12. [in Ukrainian].

7. Informatsiyni osvittii resurs “Osvita.ua”. Konsolidovanyi reitynh vyshiv Ukrainy 2021 roku. [Educational information resource “Osvita.ua”. Consolidated rating of higher education institutions of Ukraine]. Available at: <https://osvita.ua/vnz/rating/82821/> [in Ukrainian].

8. Informatsiyni osvittii resurs “Osvita.ua”. Konsolidovanyi reitynh vyshiv Ukrainy 2022 roku. [Conceptual foundations of the development of the scientific activity of the pedagogical university at the current stage of the development of society]. *Educational space of Ukraine*. Available at: <https://osvita.ua/vnz/rating/51741/> [in Ukrainian].

9. Kolomiets, A.M., Lazarenko, N.I. & Hromov, Ye.V. (2017). Kontseptualni zasady rozvytku naukovoї diialnosti pedahohichnoho universytetu na suchasnomu etapi rozvytku suspilstva [Conceptual foundations of the development of the scientific activity of the pedagogical university at the current stage of the development of society]. *Educational space of Ukraine*. Vol. 9. pp. 74–90. [in Ukrainian].
10. Kravchenko, H.Yu. (2018). Upravlinnia rozvytkom profesiinoї kompetentnosti naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv vyshchoї osvity [Management of the development of professional competence of scientific and pedagogical workers of higher education institutions]. *Current issues of humanitarian sciences*. Issue. 21, Vol. 1. pp. 192–195. [in Ukrainian].
11. Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. Nakaz rektora № 0-60 vid 16.05.2017 r. "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro otsiniuvannia roboty ta vyznachennia reitynhiv naukovykh, naukovo-pedahohichnykh i pedahohichnykh pratsivnykiv" [Lviv Ivan Franko National University. Rector's order No. 0-60 dated 05/16/2017 "On approval of the Regulation on evaluation of work and determination of ratings of scientific, scientific-pedagogical and pedagogical workers"]. Available at: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/05/reg_rating.pdf [in Ukrainian].
12. Marakushyn, A.I., Konovalov, V.V. & Yuriev, S.O. (2013). Model pedahohichnoi diialnosti vykladacha fizychnoi pidhotovky [A model of pedagogical activity of a teacher of physical training]. *Slobozhanskiy scientific and sports bulletin*. Vol. 3. pp. 210–216. [in Ukrainian].
13. Mukan, N. (2013). Profesiinyi rozvytok naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv universytetiv: dosvid SSHA [Professional development of scientific and pedagogical workers of universities: experience of the USA]. *Pedagogical education and science in the conditions of a classical university: traditions, problems, prospects*. pp. 380–386. [in Ukrainian].
14. Natsionalnyi tekhnichnyi universytet "Kharkivskiy politekhnichnyi instytut". Nakaz rektora № 614 OD vid 28.12.2019 r. "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro planuvannia i obliku osnovnykh vydiv roboty naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv NTU "KhPI". 2019 [National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute". Rector's order No. 614 dated 28.12.2019 "On the approval of the Regulation on planning and accounting for the main types of work of scientific and pedagogical employees of NTU "KhPI"]. Available at: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/vr/wp-content/uploads/sites/27/2020/02/Polozhennya-pro-planuvannya-roboti-NNP-ZVEDENE-8.pdf> [in Ukrainian].
15. Natsionalnyi tekhnichnyi universytet Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut imeni Ihoria Sikorskoho". Nakaz rektora № NON/315 vid 30.12.2021 r. "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro reitynhuvannia naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv KPI im. Ihoria Sikorskoho ta norm balnoho otsiniuvannia diialnosti naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv". 2021 [National Technical University of Ukraine "Ihor Sikorskiy Kyiv Polytechnic Institute". Rector's order No. NON/315 dated 12/30/2021 "On approval of the Regulation on the rating of scientific and pedagogical workers of KPI named after Ihor Sikorskiy and the norms of point-based evaluation of the activities of scientific and pedagogical workers"]. Available at: https://document.kpi.ua/files/2021_HOH-315.pdf [in Ukrainian].
16. Natsionalnyi universytet "Kyievo-Mohylianska akademiia". Nakaz rektora № 297 vid 06.07.2018 r. "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro kryterii, pravyla i protsedury otsiniuvannia navchalno-metodychnoi, naukovoї ta orhanizatsiino-administratyvnoi diialnosti naukovo-pedahohichnykh (pedahohichnykh) pratsivnykiv NaUKMA". 2018 [National University "Kyiv-Mohyla Academy". Rector's order No. 297 dated 06.07.2018 "On the approval of the Regulation on criteria, rules and procedures for evaluating the educational-methodical, scientific and organizational-administrative activities of scientific-pedagogical (pedagogical) employees"]. Available at: https://www.ukma.edu.ua/index.php/about-us/so-godennya/dokumenty-naukma/doc_view/751-polozhennia-pro-kryterii-pravyla-i-protsedury-otsiniuvannia-navchalno-metodychnoi-naukovoї-ta-orhanizatsiino-administratyvnoi-diialnosti-naukovo-pedahohichnykh-pedahohichnykh-pratsivnykiv-natsionalnoho-universytetu-kyievo-mohylianska-akademiia [in Ukrainian].
17. Natsionalnyi universytet "Lvivska politekhnika". Nakaz rektora № 119-1-10 vid 16.03.2022 r. "Pro zatverdzhennia Tymchasovoho polozhennia pro poriadok planuvannia ta otsiniuvannia rezultativnosti diialnosti naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". 2022 [Lviv Polytechnic National University. Rector's order No. 119-1-10 dated 16.03.2022 "On the approval of the Temporary Regulation on the procedure for planning and evaluating the effectiveness of the activities of scientific and pedagogical workers of the National University "Lviv Polytechnic"]. URL: https://lpnu.ua/sites/default/files/2021/pages/17477/timchasove-polozhennya-pro-poryadok-planuvannya-ta-ocynuyannya-rezultativnosti-diyalnosti-naukovo_0.pdf [in Ukrainian].
18. Natsionalnyi universytet bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Rishennia Vchenoi rady NUBiP Ukrainy (protokol № 7 vid 26.02.2020 r.). "Polozhennia pro planuvannia ta oblik roboty naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv NUBiP Ukrainy". 2020 [National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine. Decision of the Scientific Council of National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine (protocol No. 7 dated February 26, 2020). "Regulations on planning and accounting of the work of scientific and pedagogical workers of National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine"]. Available at: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u187/polozhennya_pro_oblik_2020.pdf [in Ukrainian].
19. Sumskiy derzhavnyi universytet. Nakaz rektora № 0375-I vid 12.04.2021 r. "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro planuvannia ta oblik roboty naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv Sumskoho derzhavnoho universytetu". 2021 [Sumy State University. Rector's order No. 0375-I dated 04/12/2021 "On approval of the Regulation on planning and accounting of the work of research and teaching staff of Sumy State University"]. Available at: <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=1e824148-2e9c-eb11-9d2b-d4856459ca35&kind=1> [in Ukrainian].
20. Kharkivskiy natsionalnyi universytet imeni V.N. Karazina. Nakaz rektora № 0202-1/334 vid 02.08.2018 r. "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro planuvannia y zvituvannia naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina". 2018 [Kharkiv National University named after V.N. Karazin. Rector's Order No. 0202-1/334 dated August 2, 2018 "On Approval of Regulations on Planning and Reporting of Scientific and Pedagogical Employees of Kharkiv National University named after

V.N. Karazin”]. Available at: https://karazin.ua/storage/documents/247_0D1fUw4SP2JL4L23eUOLozulb.pdf [in Ukrainian].

21. Tsentr mizhnarodnykh proektiv “Ievroosvita”. Reitynh universytetiv Ukrainy “Top-200 Ukraina 2022”. 2022 [Center for international projects “Euroeducation”. Ranking of universities of Ukraine “Top-200 Ukraine 2022”]. Available at: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=7420> [in Ukrainian].

22. Iavorska, O. (2016). Okhorona prav intelektualnoi vlasnosti naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv: zdobutky, perspektyvy, problemy [Protection of intellectual property rights of scientific and pedagogical workers: achievements, prospects, problems]. *Bulletin of Lviv University. Legal series*. Vol. 63. pp. 113–119. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.09.2022

УДК 378.016:81

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.271021>

Лариса Купчик, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов

Національного університету водного господарства та природокористування

Альона Літвінчук, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов

Національного університету водного господарства та природокористування

АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ЗАСІБ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Сучасні освітні інтеграційні процеси і підвищення рівня академічної мобільності всіх учасників освітнього процесу актуалізували пропозицію англійськомовних освітньо-професійних програм у європейському освітньому просторі. У статті здійснено ретроспективний статистичний аналіз англійськомовних програм підготовки бакалаврів, магістрів і докторів філософії у закладах вищої освіти неанглійськомовних країн Європи. Виявлено спектр і категорії таких програм, виокремлено основні чинники і переваги їх інтеграції, а також труднощі, які виникають у реалізації цього освітнього процесу.

Ключові слова: вища освіта; інтернаціоналізація; англійська мова як засіб викладання; англійськомовна програма; багатомовність.

Табл. 1. Літ. 14.

Larysa Kupchyk, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Foreign Languages Department

National University of Water and Environmental Engineering

Alona Litvinchuk, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Foreign Languages Department

National University of Water and Environmental Engineering

ENGLISH AS A MEDIUM OF INSTRUCTION IN HIGHER EDUCATION: THE EUROPEAN CONTEXT

Modern integration processes in education and increasing rate of academic mobility of all participants of educational process have actualized the offer of English-taught programmes in higher education in Europe. The article is devoted to the retrospective and statistical analysis of these programmes functioning at undergraduate, graduate and postgraduate levels in the institutions of higher education in non-English speaking countries. The authors emphasize the increasing tendency in the number of degree programmes based on the use of English Medium Instruction in most European countries with the Netherlands, Germany and France taking the lead. The main idea underlying this process is attracting foreign students and promoting the rate of internalization by means of integrating both international and intercultural dimensions in the curricula of domestic students. The performed analysis shows that English Medium Instruction in most universities prevails in Master and PhD degree programmes, with the number of Bachelor English-taught degree programmes steadily increasing as well. There is suggested a general classification of all English-taught programmes categorized into main, staple, market-oriented, and marginal disciplines that allows identifying the main areas of their functioning. It engages all the areas of study but with priority share in Business and Management followed by Engineering and Technology, and Social Sciences. In addition, there are identified the key factors of English-taught programmes integration, incl. an increased rate of global profile and visibility, avoiding language barriers when attracting foreign students, improving international and intercultural competencies and awareness, increasing the number of students, brain gain, and finally altruistic motivation to contribute to the progress of less developed countries. The authors also identify a series of difficulties of these programmes implementation, such as the English language proficiency of both students and the faculty, methodologic and didactic aspects, etc. which demand a comprehensive system of measures to be taken.

Keywords: higher education; internationalization; English as a medium of instruction; English-taught programme; multilingualism.